

DİSİPLİNLİ GÜZEL GÜNLER

ROMAN

FLEUR JAEGGY

ÇEVİREN: ŞEMSA GEZGİN

♥ can
çağdaş

FLEUR JAEGGY
DİSİPLİNLİ GÜZEL
GÜNLER

Can Çağdaş

I beati anni del castigo

İlk basım (çeviriye kaynak alınan basım): Adelphi Edizioni, 1989.

© 1989, Adelphi Edizioni S.P.A. Milano

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mart 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Editör: Simge Konu

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3997-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750739972

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

FLEUR JAEGGY
DİSİPLİNLİ GÜZEL
GÜNLER

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Şemsa Gezgin

♥can

FLEUR JAEGGY, 1940'ta Zürich'te doğdu. Eęitimini tamamladıktan sonra gç ettiği Roma'da, hayatını değiştiren iki kişiyle, Ingeborg Bachmann ve Thomas Bernhard'la tanıştı. 1968'de Milano'da Adelphi Edizioni adlı yayınevinde çalışmaya başladı. 1989'da yayımlanan ve başyapıtları arasında yer alan *Disiplinli Güzel Günler* büyük başarı kazandı. 2002'de Viareggio dl'n alan yazarın 2003'te yayımlanan *Proleterka* adlı eseri, *Times Literary Supplement* tarafından yılın en iyi kitabı seğildi. Fransızca ve İngilizceden İtalyancaya çeviriler de yapan Jaeggy, İtalyan müzisyen Franco Battiato'yla birlikte müzik alanında çalışmalar yapmaktadır. Halen İtalya'da yaşayan Jaeggy, İtalyan edebiyatçı ve yayıncı Roberto Calasso'yla evlidir.

şEMSA GEZGIN, İstanbul'da doğdu. İ Edebiyat Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı mezunu. 1984-1991 yılları arasında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak, sonra Roma Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ęretim görevlisi olarak çalıştı. 2008'de Italo Calvino'nun *Sen "Alo" Demeden önce* adlı yapıtının çevirisiyle *Dünya Kitap* dergisinin Yılın Çeviri Kitabı dl'n aldı. Yapıtlarını dilimize kazandırdığı başlıca yazarlar arasında Umberto Eco, Cesare Pavese, Alessandro Baricco, Maurizio Maggiani, Margaret Mazzantini, Ferzan zpetek sayılabilir. Ayrıca Orhan Pamuk'un, Oęuz Atay'ın ve Nedim Grsel'in bazı yapıtlarını İtalyancaya çevirdi.

On dört yaşındayken Appenzell'de bir okulda yatılı öğrenciydim. Burası, Robert Walser'in okulumuza yakın olan Herisau şehrinde akıl hastanesindeyken sık sık gezinti yaptığı bölgeydi. Ölüm Robert Walser'i karda yürürken bulmuş. Fotoğraflar ayak izlerini ve bedeninin karda aldığı şekli gösteriyor. Biz yazarı tanımıyorduk. Edebiyat öğretmenimiz de tanımıyordu. Kimi zaman böyle bir ölümün –yaklaşık otuz yıl Herisau'da, akıl hastanesinde yaşadktan sonra– bir gezinti sırasında insanın kendisini Appenzell karına, doğal bir mezara bırakmasının güzel olduğunu düşünürüm. Walser'in varlığından haberimizin olmaması gerçekten üzücü, bilseydik onun için bir çiçek koparırdık. Kant da ölmeden önce tanımadığı bir kadının kendisine bir gül armağan etmesi karşısında duygulanmış. Appenzell'de yaşayıp da gezintiye çıkmamak mümkün değildir. Küçük, beyaz ahşap çerçeveli pencereler ve pervazlardaki verimli ve göz kamaştırıcı çiçekler karşısında tropikal bir durgunluk, dizginlenmiş bir bolluk hissedilir; evlerde sakin ama kasvetli, biraz da hastalıklı bir yaşam sürüldüğü duygusuna kapılmak mümkündür. Bir hastalık Arkadya'sıdır bu. İçeride, parlaklıkta, ölümün huzuru ve kusursuzluğu varmış gibi görünür. Bir kireç ve çiçek şenliğidir bu. Pencerelerin ötesindeki manzara insanı dışarıya

davet ederdi; bu bir serap değil, okulda dediğimiz gibi bir *Zwang*, yani bir zorunluluktuk.

Fransızca, Almanca ve genel kültür dersleri görüyorduk. Ben hiç çalışmazdım. Fransız edebiyatından bir tek Baudelaire'i anımsıyorum. Her sabah gezintiye çıkmak için saat beşte kalkar, tepeye tırmanır; aşağıya, karşıdaki suya bakardım. Konstanz Gölü'ydü orası. Ufuk çizgisine ve göle bakardım, beni tam da o gölün kenarında başka bir yatılı okulun beklediğini henüz bilmiyordum. Bir elma yiye yiye yürürdüm. Yalnızlığı, belki de sınırsızlığı arardım. Yine de dünyaya imrenirdim.

Bir gün öğle yemeğindeydik. Hepimiz sofraya oturmuştuk. Yeni bir öğrenci girdi içeri. On beş yaşındaydı; sabit, sert ve buğulu bir bakışı, parlak, bıçak gibi dümdüz saçları vardı. Gaga burunluydu, az da olsa güldüğü zaman sivri dişleri ortaya çıkıyordu. Güzel, geniş bir alnı vardı: Düşüncelerinin okunabildiği, geçmiş kuşakların yetenek, zekâ ve çekicilik bahsettiği bir alandı bu. Hiç kimseyle konuşmazdı. Onu kibirli bir idole benzetirdim. Belki de bu yüzden onun kalbini kazanmak istedim. İnsanlık yoktu onda. Hepimizden tiksinişmiş gibi bir hali vardı. Aklımdan geçen ilk düşünce şu oldu: Bu kız beni bile geçmiş. Sofradan kalktıgımızda yanına gidip, "*Bonjour*,"¹ dedim. Alelacele, "*bonjour*," dedi. Bir asker gibi adım soyadımı söyleyerek kendimi tanıttım, o da kendini tanıttıktan sonra aramızdaki konuşma bitti sanki. Beni yemekhanede çene çalan diğer kızların arasında bırakıp gitti. İspanyol bir kız gür sesiyle bir şeyler anlatıyordu ama ilgilenmedim. Uğultu halinde birçok dil duyuyor-

1. (Fr.) Günaydın. (Ç.N.)

dum. Yeni gelen kız bütün gün ortalarda görünmedi ama akşam olunca tam yemek saatinde sandalyesinin arkasına geçti. Hareketsiz duruyordu, sanki bir örtünün arkasına gizlenmişti. Müdirenin bir hareketiyle hepimiz yerimize oturduk ve birkaç saniye sonra uğultu yeniden başladı. Ertesi gün ilk olarak o selam verdi bana.

Yatılı okullarda biraz kibirli olan öğrenciler, kendilerine gerçeği maskeleyen bir dış görünüş, bir tür çifte yaşam yaratırlar; değişik bir konuşma, yürüme, bakma şekli edinirler. Yeni gelen kızın elyazısını gördüğüm zaman şaşırıp kaldım. Hepimizin elyazısı silik, çocuksu, aşağı yukarı aynıydı, o'ları genişçe ve yuvarlak çizerdik. Onun elyazısıysa tamamen bilinçliydi (ona benzer bir şeyi, aradan yirmi yıl geçtikten sonra, Pierre Jean Jouve'un bir *Kyrie* kopyasına yazdığı ithafta gördüm). Tabii ki hiç şaşırılmamış gibi yapıp görmezliğe geldim. Ama gizli gizli onun gibi yazmak için uğraştım. Bugün bile hâlâ Frédérique gibi yazarım, güzel ve ilginç bir elyazım olduğunu söylerler. Onun gibi yazmak için ne çok çabaladığımı kimse bilmez. O sıralar ders çalışmazdım, daha sonraları da canım istemediği için hiç çalışmadım. Alman dışavurumcuların tıpkıbasımlarını ve cinayet haberlerini keser, bir deftere yapıştırırdım. Frédérique'e sanatla ilgilendiğimi belli ettim. Böylece koridorlarda yanında yürüme ve gezintilerinde kendisine eşlik etme onurunu verdi bana. Herhalde söylemem gereksiz ama okulun en çalışkan öğrencisiydi. Bilmediği bir şey yoktu, sanırım soydan gelen bir özellikti bu. Öbür kızlarda olmayan bir şey vardı onda; yeteneğinin ölümlerin bir armağanı olduğunu düşünmeden edemiyordum. Onu sınıfta Fransız şairlerin şiirlerini okurken dinlemek yeterliydi; şairler onun bedene giriyor, o da onları konuk ediyordu. Bizler, belki de,

hâlâ saftık. Saflığın da biraz kaba, bilgiç ve yapmacık bir yanı olabilir; sanki hepimiz *zouave*¹, yani birörnek, diz altından büzgülü bol pantolonlar giymiştik.

1. 1831-1962 yılları arasında, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki askeri işgallerinde Fransız ordusunda görev yapan hafif piyadelere verilen bir unvandı. Bu birliklerin adı, giydikleri kısa yelekler, ağı ve paçaları bol, şalvarımsı don, kuşak ve şark usulü takkeden oluşan üniformalarıyla özdeşleşmiştir. (Ç.N.)

Okulda dünyanın her köşesinden öğrenci vardı. Amerikalı ve Hollandalılar çok sayıdaydı. Zenci, bugünkü deyişle siyahi bir öğrenci de vardı; ufak tefek, kıvrıkcık saçlı, oyuncak bebeğe benzeyen bu kıza Appenzell’de hepimiz hayrandık. Bir gün kızı okula babası getirmişti. Adam bir Afrika devletinin başkanıydı. Her ulustan bir kız seçilmişti; Belçikalı kızıl saçlı bir kız, sarışın bir İsveçli, bir İtalyan, Boston’lu kız ellerinde ülkelerinin bayraklarıyla Bausler Institut’un girişinin önünde yelpaze şeklinde dizilmişler ve başkanı alkışlıyorlardı; gerçekten dünyayı temsil ediyorduk. Benim yerim üçüncü, yani son sırada Frédérique’in yanındaydı. Kalın yün paltomun kapüşonunu başıma geçirmiştim. Önde okulun müdürü uzun boylu, iriyarı, ağırbaşlı Frau Hofstetter vardı; gülümsemesi şişman yanakları arasına gömülmüştü. Başkanın bir yayı olsa, atacağı ok tam kalbine isabet edebilirdi. Yanında zayıf, ufak tefek ve çekingen kocası Herr Hofstetter duruyordu. İsviçre bayrağını göndere çekmişlerdi. Hiyerarşide, küçük zenci kız en önemli kişiydi. Hava soğuktu, kızın üstünde yakası lacivert kadifeden, mavi, trapez bir palto vardı. İtiraf etmeliyim ki, siyahi başkan, Bausler Institut’u etkilemişti. Hofstetter ailesi onun güvenini kazanmıştı. Ama İsviçreli birkaç kız bu görkemli

karşılama töreninden hoşlanmamışlardı. Babalara eşit davranılması gerektiğini söylüyorlardı. Her yatılı okulda mutlaka isyankâr öğrenciler vardır. Böylece ilk siyasi düşünceler ya da her şey hakkındaki genel görüşler ortaya çıkar. Frédérique elindeki İsviçre bayrağını sırik tutar gibi tutmuştu. En küçüğümüz eğilerek selam verdikten sonra bir demet kır çiçeği armağan etmişti. Zenci kızın okulda kendisine arkadaş bulup bulmadığını anımsamıyorum. Onu sık sık müdirenin elinden tutmuş dolaşırken görürdük. Frau Hofstetter bizzat kendisi gezdirirdi onu, belki de onu yememizden korkuyordu. Ya da saflığını bozmamızdan. Küçük kız asla tenis oynamadı.

Frédérique her geçen gün bizden daha da uzaklaşıyordu. Bazen onu odasında ziyaret ederdim. Ben başka bir evde kalıyordum, o ise başka bir evde büyüklerle birlikte kalıyordu. Birkaç ay fark yüzünden küçüklerle aynı yerde kalmak zorunda kalmıştım. Oda arkadaşım Alman bir kızdı, adını anımsamıyorum, o kadar ilgisiz bir insandı ki, bana ede ede Alman dışavurumcularıyla ilgili bir kitap armağan etmişti. Frédérique'in dolabı çok düzenliydi, ben kazaklar milim şaşmadan nasıl katlanır bilmezdim, zaten düzen notum da düşüktü. Düzeni ben ondan öğrendim. İki farklı evde kaldığımız için sanki aramızda bir kuşak fark vardı. Bir gün çekmecemde bir aşk pusulası buldum. On yaşında bir kız çocuğu yazmıştı, benden onu korumamı, eş olmamızı istiyordu. Ona hemen ve kötü bir şekilde hayır dedim ama bugün bile aklıma geldiğinde üzülürüm. O zaman, kendime bir kız kardeş istemediğimi, küçük bir kızı korumanın beni ilgilendirmedini söylerken de üzülmüştüm. Kabalaşmaya başlamamın sebebi Frédérique'ti. Benden kaçıyor, onu elde etmek zorundaydım çünkü kaybetmek benim için çok

küçük düşürücü olacaktı. Kalbini kırdıktan çok sonra küçük kıza alıcı gözüyle baktım. Gerçekten şirin ve çekiciydi, bir köleyi zevkini hiç çıkaramadan elimden kacırmıştım.

Kız o günden sonra benimle hiç konuşmadı, selam bile vermedi bana. Anlaşılacağı gibi, orta yol bulma sanatını henüz öğrenmemiştim, hâlâ bir şeyi elde etmek için doğrudan amaca yönelmek gerektiğini düşünüyordum, oysa sadece eğlence, belirsizlik ve mesafe bizi hedefe yaklaştırır; aslında bizi vuran hedefdir. Yine de Frédérique'e karşı kendimce bir taktik uyguluyordum. Yatılı okul yaşamı konusunda çok deneyimliydim. Sekiz yaşından beri yatılı okuyordum. Arkadaşlarını yatakhanelerde, lavabo başında, teneffüs saatlerinde tanırırsın. Yattığım ilk yatak beyaz perdelerle çevriliydi, üzerinde beyaz bir pike örtüsü vardı. Komodin de beyazdı. Bu sözde odayı on iki tane oda daha izliyordu. O odalarda bir tür iffetli ortak yaşam sürerdik. Soluklarımız duyulurdu. Bausler'deki oda arkadaşım, tıpkı aptal kızların olabileceği gibi başarılı ama kötü kalpli bir Alman'dı. Beyaz iç çamaşırlarıyla gördüğüm bedeni gayet güzeldi. Vücudu gelişmiş sayılırdı, yine de ona yanlışlıkla dokunduğumda tiksinti duyardım. Belki de bu nedenle sabah erkenden kalkar, gezintiye çıkardım. Saat on bire doğru, derste uyukum gelirdi. Pencereden dışarı bakardım, penceredeki yansımamla uykuya dalardım.

Frédérique ile geceleri ayrı evlerde uyumanın ötesinde gündüzleri de ayrı sınıflardaydık. Sofrada da yakın oturmuyorduk ama onu görebiliyordum. Sonunda o da bana bakmaya başlamıştı. Belki ben de ilginç bir insandım. Alman dışavurumcuları, yaşam ve henüz işlemediğim suçlar ilgimi çekiyordu. Ona, on yaşındayken bir başrahibeye hakaret ettiğimi, “inek” dediğimi anlattım. Ne kadar sıradan bir sözcüktü, anlatırken sıradanlığımdan utandım. O yüzden okuldan atılmıştım. “Özür dile,” demişlerdi. Dilememiştim. Frédérique güldü. Neden yaptığımı sorma inceliğini gösterdi. Böylece ona yavaş yavaş sekiz yaşındayken neler yaptığımı anlatmaya başladım. Erkek çocuklarla top oynarken, beni kasvetli bir yatılı okula yazdırmışlardı. Kasvetli bir koridorun sonunda şapel vardı. Sol tarafta da bir kapı. İçeride nazik ama donuk bir başrahibe vardı, benimle o ilgilenirdi. İnce ve şefkatli elleriyle okşardı beni, sanki arkadaşımımış gibi yanına otururdum. Bir gün ortadan yok oldu. Yerine Uri kantonundan İsviçreli zengin bir rahibe geldi. Yeni geleinin bir öncekinin gözdelerinden nefret edeceği bilinen bir şeydir. Yatılı okul harem gibidir.

Frédérique bir estet olduğumu söyledi. Benim için yeni bir sözcüktü ama anlamını hemen çıkardım. Elyazı-

sının estetlere özgü olduğunu anladım. Her şeyi küçümsemesi de bu özelliğinden kaynaklanıyordu. Frédérique aşağılayan yanını itaatın, disiplinin arkasına gizliyordu, saygılıydı. Ben “-mış gibi yapmayı” hâlâ bilmiyordum. Müdire Frau Hofstetter’e karşı saygılıydım çünkü ondan korkuyordum. Karşısında eğilmeye hazırdım. Frédérique’in eğilmeye asla gereksinimi olmadı çünkü insanlara gösterdiği saygı, saygı doğuruyordu. Bunu gözlerimle görüyordum. Bir keresinde belki de Frédérique’e gösterdiğim ilgiden kurtulmak için, yakındaki bir başka yatılı okuldan, Rosenberg’ten bir gencin görüşme isteğini kabul ettim. Kısa bir buluşma oldu. Beni gördüler. Frau Hofstetter beni ofisine çağırdı. Sanki bir gardırop gibi kocamandı, üzerinde lacivert bir tayyör vardı, beyaz gömlek giymiş, bir süs iğnesi takmıştı. Beni tehdit etti. Gencin bir akrabam olduğunu söyledim. Akrabamın annesi kendisine bir mektup yazmış, görüşmememiz için dikkatli olmalarını rica etmişti. Ağlama numarası yaptım. Duyulandı. Sekiz yaşındayken sahip olduğum o güce, güvene ve denetime ne olmuştu? Sekiz yaşındayken hiçbir kız aklımı başımdan almamıştı. Benim için hepsi aynı, çekilmez ve zavalıydı. Bugün bile Frédérique’e âşık olduğumu hâlâ söyleyemiyorum. Oysa söylemesi kolay bir cümle bu.

İşte o gün okuldan atılmaktan korktum. Bir sabah mis gibi hazırlanmış kahvaltı sırasında ekmeği fincana batırdım. Müdire, elime vurduktan sonra ayağa kalkmamı söyledi. Sekiz yaşındaki ben, fincanı alır, müdirenin suratına fırlatırdı. Beni aşağılamaya ne hakkı vardı? Frédérique dirseklerini bedeninden ayırmadan yemek yerdı. Bir gün bile dirseğini masaya dayandığını görmemiştim. Yiyecekleri de mi küçümsüyordu yoksa? O kadar kusursuzdu ki! Her gün beraber yürüyüşe çıkmaya başlamıştık, sadece ikimiz, bazen önüme geçerdı, ben de onu arkadan incelerdim. Her şeyiyle mükemmel ve uyumlu

Savaş sonrasında İsviçre’inde geçen bu tekinsiz romanın başlangıç cümlesi alabildiğine basit ve saftır: “On dört yaşındayken Appenzell’de bir okulda yatılı öğrenciydim.” Gelgelelim söz konusu ortam basitlik ve saflıktan oldukça uzaktır. Kaba ve bilgiz bir karaktere sahip olan anlatıcı merhametsiz ve soğuk bakış açısıyla okuldaki tutsaklık hayatını gözler önüne serer. Çok geçmeden, görünüşte mükemmel bir kız olan yeni öğrenci, Frédérique’e gönlünü kaptırır ve onu baştan çıkarmak için elinden geleni yapar. Ancak daha sonraları, kendine bağladığı bu kıza karşı hiç de cömert davranmayacaktır. Anlatıcının kendi entrikalarını; günlük ilişkilere sızan tahakkümün, kontrol ile deliliğin doğası konusunu uzun uzun irdelemesiyle romana ürkütücü, ele gelmez bir atmosfer hâkim olur.

“Jaeggy’nin ergenliğin o mavi mürekkebine batırılmış kalem, delilik ağacının köklerini, yapraklarını, dallarını ince ince işleyen bir oymacı iğnesi gibi; bu ağaç ki İsviçre’de, dünyadan soyutlanmış küçük bir bilgi bahçesinde dallanıp budaklanarak bütün bakış açılarını örtecektir. Olağanüstü bir nesir bu. Okuması aşağı yukarı dört saati bulur. Hatırlaması ise, yazarı için olduğu gibi okurları için de bir ömür boyu sürecektir.”

Joseph Brodsky

“Harikulade, göz kamaştırıcı, yabancı bir yazar.”

Susan Sontag

#delilik #disiplin #kontrol #yatılıokul #savaşsonrasıavrupa
#tahakküm #baştañçıkarma

 can roman

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-3997-2

9 789750 739972